

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR KRIJGSWETENSCHAP

Directeur-Redacteur: J. MOORMAN, Reserve-Luitenant-Kolonel der Infanterie.

Redacteuren:

D. A. VAN HILTEN, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

J. J. C. P. WILSON, Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

M. R. H. CALMEIJER, Kapitein der Grenadiers.

A. ETERMAN, Kapitein der artillerie.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag — Tel. 117783 en 117784
Abonnement f 2.63 per kwartaal. Indië en Buitenland f 12.50 per jaar. Losse Nummers f 1.—
Postrekening 44715 ten name van Moorman's Periodieke Pers N.V.

110e JAAR No. 2

NADRUk VERBODEN

FEBRUARI 1941

I N H O U D.

	Blz.
Eeregalerij van <i>De Militaire Spectator</i> .	
2. De verdediging van kazemat 38 aan het Defensiekanaal bij Mill op 10/11 Mei 1940	52
De Gevechten op en om het Vliegveld Valkenburg op 10 Mei 1940 door D. A. VAN HILTEN	57
Zooals het vroeger was, door FR. DE WITT HUBERTS.....	62
Nieuwe Uitgaven.....	67
Indrukken van een Duitsch vliegveld	70
Julius Caesar en Napoleon in hun strijd tegen het Britsche Eilandenrijk, door D. A. VAN HILTEN	71
Lessen uit de oorlogvoering in Noord-Afrika	73
Uit de Vakpers	75

EERE-GALERIJ

VAN

DE MILITAIRE SPECTATOR

HELDENMOED VAN NEDERLANDERS IN DEN OORLOG

10-14 MEI 1940

2. DE VERDEDIGING VAN KAZEMAT 38 AAN HET DEFENSIEKANAAL BIJ MILL OP 10/11 MEI 1940

De volgende episode deed zich voor bij de verdediging van de z.g. Peel-Raamstelling nabij Mill op 10 Mei. De stelling ter plaatse bestond uit een kanaal van 10 meter breedte met achtergelegen wal en prikkeldraadversperringen. Aan het kanaal waren in den wal om de 300 tot 400 meter kazematten, z.g. stekelvarkens, gebouwd met 3 schietgaten. Het kanaal was hindernis tegen vechtwagens en ondoorschrijdbaar voor infanterie (zie schets 1).

Het voorterrein, waarin geen opruiming hadden plaats gevonden, was zeer bedekt, zooals uit foto No. 2 blijkt. Op deze foto ziet men het kanaal en in de verte (bij de pijl) kazemat 38. De aanvaller kon het Oostelijke kanaalboord vrijwel gedekt naderen.

3-1-6 R.I. bezette een stellingvak van plm. 1200 meter breedte, waarin 4 stekelvarkens waren gelegen. De rest der compagnie was eenigszins in de diepte gegroepeerd.

De vijand kwam in het compagniesvak te ongeveer 16.00 voor de stelling. Van 18.00 tot 19.00 volgde een hevig luchtbombardement, daarna viel de duisternis in.

Daar de stelling in het nevenvak van I-3 R.I. was doorbroken en de Duitsche troepen de stelling oprolden, hebben de compagnieën van I-6 R.I. de stelling in den loop van den avond en van den nacht achtereenvolgens ontruimd. De kazematbezettingen waren daarvan onkundig. Verschillende van die bezettingen, bemerkende, dat de troepen waren afgemarcheerd, zijn eveneens teruggetrokken en hebben zich bij den Bataljons Commandant gemeld.

Een van de gunstige uitzonderingen vormt de bezetting van kazemat 38, bestaande uit
dpl. Sergeant van den Brûle (te Breda) en
dpl. Soldaat Prinse (te Made).

Hieronder volgt het verslag, dat eerstgenoemde van zijn belevenissen geeft. Als stille getuigen zijn de foto's 3 en 4 bijgevoegd.

De sergeant en zijn helper zijn uiteindelijk in Willemstad terechtgekomen en werden met de bezetting van die stad op 14 Mei krijgsgevangen gemaakt.

Thans komt sergeant van den Brûle aan het woord.

(Foto Archief)

H. VAN DEN BRÛLE

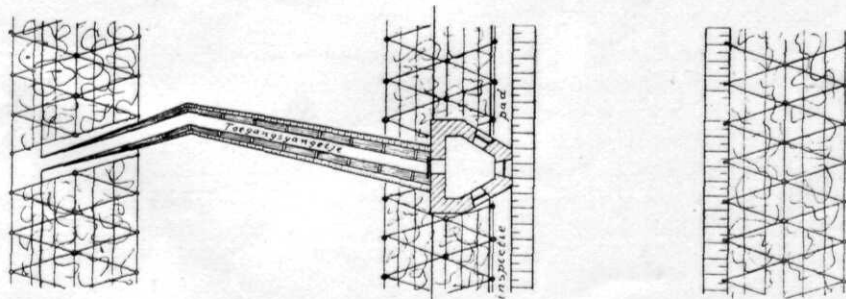
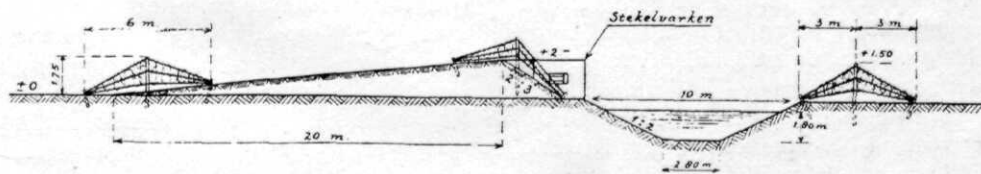
(Foto Archief)

J. PRINSE

Op Vrijdag 10 Mei te 14.00 heb ik met de dpl. soldaten Prinse en N. het piket in kazemat 38 afgelost. Gedurende de eerste 2 uren hoorden wij aanhoudend vuur uit de richting Mill. 1) Tegen 16.00 begon het mitrailleurvuur in onze omgeving. Wij openden het stormvuur.

Om ongeveer vijf uur kwam een dpl. van de derde sectie, zijn naam is mij ontschoten, ons warm eten brengen. Ongeveer een uur daarna verschenen de eerste bommenwerpers, die een bombardement begonnen op onze kazemattenreeks. Ondanks een hevig schudden van de kazematten toonde geen van ons vrees, daar wij vertrouwden op de

1) Sedert 12.00 werd uit Mill de stelling van I-3 R.I. aangevallen. Red.

Schets 1 boven: Dwarsdoorsnede over het defensiekanaal. Onder: plattegrond.

Foto: Archief Regelingsbureau

Afb. 2. Het defensiekanaal. Bij de pijl: kazemat 38.

sterkte van onze kazematten. Aanhoudend hoorden wij zware ontploffingen in series van vijf. Dit bracht ons in de veronderstelling, dat eigen luchtafweergeschut was gearriveerd. Later bleek echter, dat dit series van vijf bommen waren geweest.

Na dit bombardement, dat wel iets van onze zenuwen had gevegd, wachtten wij op de aflossing, die toen moest komen. Na een uur wachten echter verscheen deze nog steeds niet en daar de duisternis inviel, stuurde ik den dpl. N. weg om de aflossing te halen en deze te begeleiden. Ook deze keerde echter niet terug, zoodat we met z'n tweeën den nacht in moesten.

Wij bereidden ons nachtelijk uur voor en bleven afwachten.

Toen de duisternis inviel, begon een verschrikkelijke nacht. In de verte teekende zich een vuurgloed af van het brandende Bruggen ²⁾. Met tweeën moesten wij zoowel de drie schietgaten als de achterzijde van de kazemat in het oog houden wegens mogelijke overrompeling. Aanhoudend kwamen Duitschers vlak bij de kazematten en schoten lichtpatronen af. Op deze en op mitrailleurs, die wij zagen vuren, openden wij herhaaldelijk het vuur en brachten velen tot zwijgen. Verscheidene malen hoorden wij aan de overzijde van het Defensiekanaal het kermen van gewonde Duitschers.

Om ongeveer twee uur des nachts beschoten de Duitschers het linker-schietgat van onze kazemat. Gloeiende stukken sprongen binnen van onze pantserplaten. Wij drukten ons tegen den betonnen voorwand, totdat zij het vuren staakten.

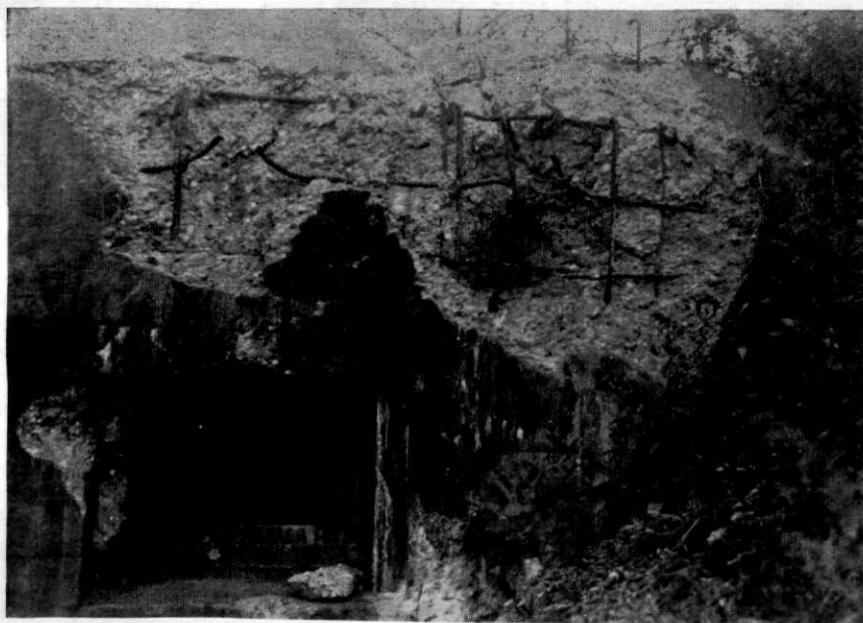
De trommels van onze mitrailleur vulden wij iederen keer als ze leeg waren.

Hoe verder wij den nacht ingingen, hoe meer de slaap ons overmande. Prinse viel aanhoudend in slaap en moest iederen keer aangeropen worden om waakzaam te blijven. Slechts eenmaal weigerde de mitrailleur en deze storing was gelukkig vrij spoedig opgeheven.

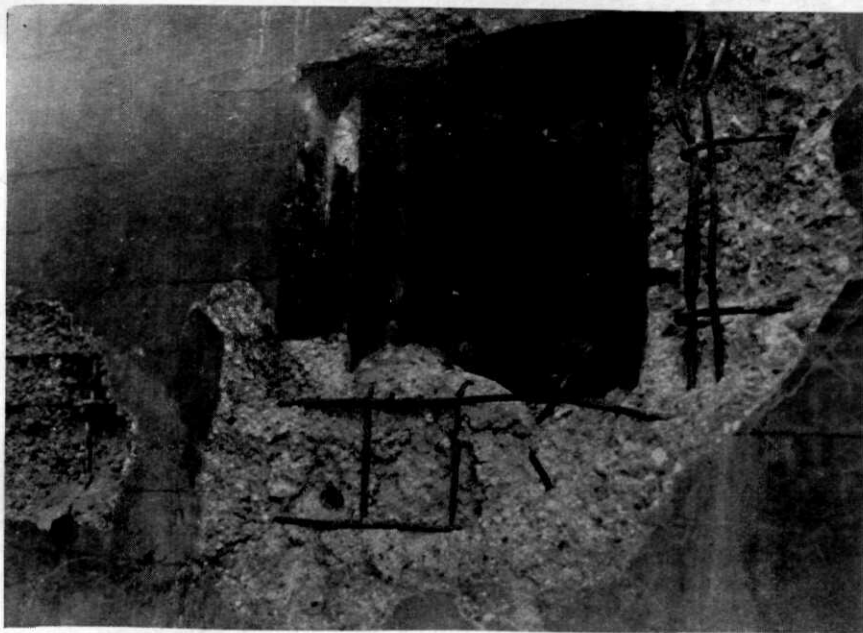
Zoo kroop de nacht voorbij; steeds vuurden wij om de Duitschers den overtocht te beletten.

Tegen zeven uur in den morgen hoorden wij voor en achter ons ontploffingen; het-

²⁾ Dorpje, ongeveer 1000 meter Zuid van kazemat 38 gelegen.

Afb. 3. *Noordwand*: verschillende treffers pag. Diepste indringing 50 cm.

Foto's: Archief Regelingsbureau

Afb. 4. *Voorwand*: 4 voltreffers door schietgat-blind.

Zuidwand: onbeschadigd. *Binnenzijde*: talrijke beschadigingen door scherven; geen scheuren in beton.

geen ons deed vermoeden, dat eigen artillerie den vijand onder vuur nam. Plotseling echter werd onze kazemat door een voltreffer aan den voorkant getroffen. Binnen sprongen stukken beton van de wanden. Bij het tweede schot voelde ik dat verder blijven noodlottig zou zijn. Ik gaf Prinse bevel er uit te gaan en volgde hem onmiddellijk. Plat neer vlak achter den wal, half in de sloot, wachtten wij het einde van de beschieting af. De munitie, die nog aanwezig was, was in brand geraakt en spoot naar alle zijden weg door de achterdeur. Projectielen vlogen over ons heen en vielen even verder vlak voor het mijneveld.³⁾

Eindelijk toen het vuren ophield, probeerden wij naar achteren te komen. Eerst stuurde ik Prinse weg, daarna zou ik volgen, in de hoop, dat als wij niet allebei zouden ontkomen, toch minstens een van ons levend bij de troep zou terugkeeren. Toen Prinse uit zicht was, waagde ik ook een kans en trok door een sloot tusschen de mijnevelden door tot aan de versperringen. Deze waren echter alle gesloten. Reeds bij het beschieten van de kazemat hoorden wij de commando's van de Duitschers aan de overzijde van het kanaal. Snelheid was dus noodig, wilde ik niet in Duitse handen vallen. Dank zij mijn combinatie-tiang kon ik mij echter door alle prikkeldraad heen knippen.

In de stellingen bevond zich niemand meer. Het was toen ongeveer negen uur. Ook Prinse was niet meer te zien. Bij den commandopost vond ik het rijwiel van den facteur. Hierop ben ik toen dwars door de heide naar Langeboom gereden, alwaar ik Prinse terugvond, ook met een rijwiel. Ook bevonden zich daar nog een luitenant en eenige sergeanten en soldaten, die ook op den terugweg waren. Binnendoor, Zeeland lieten we liggen, bereikten we Uden.

Hier wilde ik even rusten, doch werden door burgers gewaarschuld en zagen op de Markt reeds Duitschers. Direct sloegen we een binnenweg in en waagden ons niet meer op den grooten weg. Bij Heeswijk staken wij over een sluis het kanaal over en vonden daar alles grootendeels verlaten. De soldaten, die we tegen kwamen voornamelijk van de Maaslinie, namen wij mee. Zoo reden wij verder over Schijndel en Olland naar Boxtel. Hier kregen we van de burgers ons eerste eten.

Onze Redactie brengt de beide verdedigers gaarne hulde voor wat zij hebben gepresteerd.

³⁾ Tusschen het kanaal en de achtergelegen opstellingen der infanterie lagen landmijnevelden en prikkeldraadversperringen.

ONZE KRIJGSGESCHIEDENIS 10-14 MEI 1940

AAN ONZE LEZERS.

Volgende nummers van DE MILITAIRE SPECTATOR zullen geheel gewijd worden aan twee publicaties van de Krijgsgeschiedkundige sectie van het Hoofdregeleingsbureau, n.l.: „Het gevecht bij Mill (10 Mei 1940)“ door Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf J. J. C. P. Wilson en „Het gevecht aan de Noord (10—14 Mei 1940)“ door Kapitein der Grenadiers M. R. H. Calmeijer.

Beide bewerkt onder toezicht van den Generaal-Majoor N. T. Carstens, Hoofd van het Hoofdregeleingsbureau en verlicht met kaarten en afbeeldingen. Aangezien voor deze publicaties groote belangstelling is te verwachten, verzoeken wij hieraan in militairen kring ruime bekendheid te geven, daar de oplage in verband met den papiervoorraad beperkt moet blijven tot de vooraf bestelde exemplaren.

DE GEVECHTEN OP EN OM HET VliegVeld VALKENBURG OP 10 MEI 1940

DOOR D. A. VAN HILTEN,
Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

Voor de beveiliging van het vliegveld Valkenburg was aangewezen een detachement van III-4 R.I. ter sterkte van twee tir.compagnieën en een sectie zware mitrailleurs, onder bevel van den oudsten C.C., Reservekapitein C. VAN ZUILEN.

De gevechtsoptellingen waren door $\frac{1}{3}$ gedeelte der aanwezige sterkte bezet, terwijl het piket en het rustend gedeelte verzameld waren in hangar A3, onder commando van den Reserve kapitein H. J. DE VRIES.

Nadat er reeds te ongeveer 2.40 uur vreemde vliegtuigen op groote hoogte waren waargenomen, verschenen er te ongeveer 3.30 uur talrijke Deutsche vliegtuigen, die door luchtdoelgeschut uit de omgeving van Den Haag werden beschoten. De commandant van de reserve liet hierop zijn troep een opstelling innemen tusschen de z.g. Kleidammen, die zich aan de N.-zijde van het vliegveld bevinden. Deze verplaatsing werd opgemerkt door de vijandelijke vliegers, die daarop nabij hangar A3 en later in de omgeving van de Kleidammen bommen afwierpen. Op dit bombardement heeft de reserve zeer verspreid een gedekte opstelling ingenomen aan den N.-, en W.-rand van het vliegveld.

Direct na het bombardement daalden Deutsche vliegtuigen op het vliegveld welke lucht-infanterie uitzetten en werden in de onmiddellijke omgeving parachutisten neergelaten, die beide hevig werden beschoten door de lichte mitrailleurs, opgesteld langs den rand van het vliegveld, later versterkt door geweervuur van de reserve, onder commando van Kapitein DE VRIES.

Gedurende deze gevechten, waarbij de Nederlandsche gevechts-opstellingen geleidelijk werden opgerold van Z.O. naar N.W.-richting, cirkelden Deutsche vliegtuigen boven het terrein, welke onze troepen met mitrailleurs bevuurden.

De reserve onder bevel van Kapitein DE VRIES, die slechts over 60 patronen per man beschikte, had haar munitie spoedig verschoten en overigens leed de vuurkracht vrij beduidend door het feit, dat verschillende mitrailleurs warm liepen en (of) onklaar geraakten.

De vliegveldbezetting moest uitwijken buiten het vliegveld, kon voor een gedeelte terugtrekken op eigen troepen en werd voor een gedeelte gevangen genomen en later afgevoerd naar het dorp Valkenburg. Te ongeveer 7.30 uur was het vliegveld in Deutsche handen. De bezetting van het vliegveld kreeg op 10 Mei in totaal 29 man gesneuvelden en 31 gewonden, officieren en onder-officieren inbegrepen.

C.-4 R.I. te Noordwijk in den zeer vroegen morgen door het rumoer van vele vliegtuigen in de lucht gewekt, begaf zich naar zijn commandopost, gelaste alarm voor het geheele regiment en gaf opdracht tot het in stelling komen van de M.Cn. van I en II-4 R.I. in reeds eerder verkende stellingen ter beveiliging tegen luchtgevaar. Nadat C.-4 R.I. door een persoonlijke verkenning er zich van had overtuigd, dat zich in Noordwijk geen gevechtsacties afspeelden, maar meer zuidelijk, heeft hij zich per auto begeven naar Katwijk aan den Rijn. Te ongeveer 5.30 uur trof hij hier nabij het Shellstation aan den Z.-uitgang van het dorp C.-III-4 R.I.

C.-III-4 R.I. had de rest van zijn bataljon gealarmeerd en was op dat moment bezig zijn troep te verzamelen om ten aanval op te rukken tegen het vliegveld. Deze troepen, één tir. Comp. één de rest van de M.C., met eenige van het vliegveld teruggevloeide losse onderdelen en een afdeeltje van II-Depot-Inf., dat vermoedelijk op wacht was geweest op het schietterrein, waren voorloopig hier alleen beschikbaar voor een directe actie tegen het vliegveld.

De aanval werd ingezet met drie secties links en één sectie rechts en opgerukt

met als as van beweging: de Wassenaarsche weg = de toegangsweg tot het vliegveld. De aanval ondervond reeds spoedig veel hinder van vijandelijk vuur, zoowel in front als uit de richting „De Pan”. Tegen De Pan werd een sectie afgezonderd, onder commando van den vaandrig VAN DE NIEUWE GIESSEN. Deze sectie leed zware verliezen en kon de ontvangen opdracht eerst vervullen nadat een beschikbaar gekomen sectie van 4 C.Mr. den vijandelijken weerstand had opgeruimd.

De aanval tegen het vliegveld kwam tot staan, onder zeer krachtig vijandelijk mitrailleurvuur, ongeveer 200 m van een daar in het terrein aanwezige heistelling. Nadat de B.C. de zekerheid had verkregen, dat de beschikbare krachten onvoldoende waren om het vliegveld te heroveren, heeft hij zijn troep teruggetrokken naar een begroeiden rand ten W. van den Wassenaarscheweg en aldaar een verdedigende opstelling doen innemen.

Nadat C.-4 R.I. bij het Shellstation te Katwijk aan den Rijn verband had opgenomen met C.-III-4 R.I., heeft hij zich na een vluchtige verkenning van de Z.- en Z.O.-rand van Katwijk weer begeven naar Noordwijk en aldaar op zijn cp. de Cn. I-4 R.I. en II-4 R.I. ontboden.

De R.C. gaf hier te ongeveer 6.30 uur aan deze B.Cn, de volgende bevelen:

a. Bevel aan C.-I-4 R.I.

Ruk met uw bataljon (min één comp. en één S.zw.mitr.) uit Noordwijk aan Zee op, over Zeesluizen, Katwijk aan Zee en het Pompstation der Duinwaterleiding en val het vliegveld Valkenburg aan van uit N.W.-richting.

b. Bevel aan C.-II-4 R.I.

Ruk met uw bataljon (min één comp. en één S.zw.mitr.) van Noordwijk op naar Katwijk aan den Rijn en val het vliegveld Valkenburg aan van uit N.O.-richting.

Van elk bataljon bleef tot nader bevel één tir. comp. met één S. zw. mitr. te Noordwijk in reserve achter.

De Zeesluizen N. van Katwijk aan Zee, werden bewaakt door een onderdeel van de 4e Res. G.C., welke ressorteerde onder C.-Groep Leiden van het W.-front van de Vg.H. Deze bewaking was van belang voor het van Noordwijk naar Katwijk aan Zee oprukkende bataljon.

C.-4 R.I. verplaatste zijn commandopost naar Katwijk in de kleuterschool bij de R.C. kerk. Hier bereikte hem het bericht, dat 4 R.I. en III-2 R.A. uit het verband van de I Div. waren getreden en onder de bevelen van C.-III Div. werden gesteld en ontving C-4 R.I. het bevel het vliegveld Valkenburg te heroveren.

Hoewel C.-III Div. in verband met den aanval op het vliegveld de bevels-verhouding tusschen 4 R.I. en III-2 R.A. niet had geregeld, zocht C.-4 R.I. zelf contact met C.-III-2 R.A. voor artilleriesteun bij zijn aanval. Afgesproken werd, dat III-2 R.A. met het gedeelte van zijn afdeling, hetwelk te Katwijk was gelegen, nl. 1 en 2-III-2 R.A., zou samenwerken met 4 R.I. ter verovering van het vliegveld.

C.-III-2 R.A. had reeds te 7.00 uur bevel gegeven aan zijn 2e Bt. om in stelling te komen in het duinterrein Z. van Katwijk aan Zee met schootsrichting vliegveld en eenigen tijd later een zelfde opdracht verstrekt aan de 1e Bt., die in stelling zou komen op het kampeertrein. Met het oog op in de duinen aan-

wezige valschermtroepen werd door C.-4 R.I. op verzoek een sectie infanterie voor dekking der artillerie ter beschikking gesteld. Gedurende eenige uren is daarna het vliegveld over de geheele breedte en diepte onder vuur genomen.

Van de in opmarsch zijnde bataljons kwam II-4 R.I., onder bevel van den res.-majoor J. J. N. CRAMER, het eerst te Katwijk beschikbaar. Dit bataljon had gedurende de marsch van Noordwijk naar Katwijk een aanval van Duitsche vliegtuigen moeten doorstaan, waarbij de beide verbindingswagens van den Regimentsstaf verongelukten, hetgeen voor de bevelvoering storend heeft gewerkt.

Het eerste treffen van dit bataljon met den vijand vond plaats in het dorp Katwijk aan den Rijn, bij de Draaibrug over het kanaal nabij het kruispunt Voorstraat en Tramstraat. Het bleek, dat de vijand het seminarium (Missiehuis St. Willebrordus) en de Katwijksche Kalkzandsteenfabriek, gelegen op de Zuidpunt van het door de beide Rijnarmen gevormde eiland, had bezet. C.-II-4 R.I. kreeg bevel het dorp te zuiveren en het Seminarium en daarna de kalkzandsteenfabriek te nemen.

Het seminarium werd zonder steun van artillerie genomen door 3-II-4 R.I. en was te 13.45 uur in onze handen. Voor de vermeestering van de kalkzandsteenfabriek bleek hulp van de artillerie noodig.

Intusschen had 2-II-4 R.I. bevel gekregen de westelijke dorpsstraat te zuiveren en door te gaan naar het Shellstation nabij den Z.-uitgang van het dorp.

Merkwaardig was het optreden van de burgerij, die onder deze gevechtsomstandigheden zich gedroeg als of er vredesmanoeuvres werden gehouden. Verschillende groepjes menschen bevonden zich op straat, bespraken de gebeurtenissen en sloegen de gevechtshandelingen met groote belangstelling gade, terwijl tijdens het gevecht van 3-II-4 R.I. ter vermeestering van het seminarium plotseling een tram van de N.Z.H.T.M. luid-bellend door het dorp kwam rijden, uit de richting van Rijnsburg, waarvan de passagiers achter de ramen naar het gevecht stonden te kijken.

I-4 R.I., onder commando van den reserve-kapitein W. C. DEKKER, was langs het rijwielpad van Noordwijk aan Zee naar Katwijk aan Zee gemarcheerd en vandaar verder opgerukt naar pl. 88 aan de kust. Hier gaf de B.C. het aanvalsbevel en stelde hij zijn bataljon gereed.

Twee Vóórcompagnieën:

links 2-I-4 R.I. (min één sectie), versterkt met één S.zw.mitr.;

rechts 3-I-4 R.I., versterkt met een S.zw.mitr.:

Totale frontbreedte: 600 m.

Bataljonsreserve: De Vbd. A met M.C.-I-4 R.I. (min twee Sn.). Aan den Wassenaarscheweg moest het verband tusschen de vóórcompn. worden hersteld.

Een sectie van de 2e Comp. was op last van den R.C. naar Katwijk aan den Rijn gezonden, ter beveiliging van den regimentscommandopost.

Tijdens den marsch vanaf de Zuid-Boulevard naar paal 88 was het bataljon door rondcirkelende Duitsche vliegtuigen beschoten, waarvan er 10 à 15 later landden op het strand tusschen paal 90 en 92. Een der sectiën zw.mitr. met een groep tirailleurs, onder bevel van res. 1e luitenant ENGELS werd tijdelijk achtergelaten om de bemanningen van deze vliegtuigen te bevuren, deze verdwenen echter in zuidelijke richting.

Het terrein, waardoor moest worden opgerukt, was west van den Wassenaarscheweg, vrij zwaar duinterrein, waar de verschillende duinenrijen zich leenden tot het inrichten van opvolgende vuurbases. Oost van den Wassenaarscheweg

was het terrein open en over het laatste gedeelte met slooten doorsneden, die deels doorwaad en deels overgesprongen moesten worden. In het zware duinterrein vorderde de opmarsch slechts langzaam en bij den Wassenaarscheweg bleek het verband tusschen de vóórcompagnieën verbroken. De rechter vóórcomp. was, blijkbaar mede als gevolg van het vijandelijke vuur van de op het strand uitgezette Deutsche luchtinfanterie, aanmerkelijk achter geraakt bij de linkervóórcomp.

Bij den Wassenaarscheweg werd de linker vóórcomp. 2-I-4 R.I. opgevangen door C.-III-4 R.I., die met het restant van zijn bataljon hier in den begroeiden duinrand in stelling lag. C.-III-4 R.I. nam zonder voorkennis van C.-I-4 R.I. deze comp. en overige deelen van I-4 R.I., naarmate zij aankwamen, onder zijn bevel en rukte met het geheel op tegen het vliegveld, dat te ongeveer 17.30 uur weer geheel was vermeesterd. De C.-III-4 R.I., liet nu het vliegveld als volgt voorloopig bezetten:

2-I-4 R.I. (min twee sectiën) in den N. rand van het veld;

één sectie van 2-I-4 R.I. in den O. rand;

3-I-4 R.I. in den Z.-rand;

Vbd. A., plus M.C.-I-4 R.I., plus 1½ sectie opgevangen tirailleurs langs toegangsweg van Wassenaarscheweg naar het vliegveld.

De rest van III-4 R.I. voltooide de bezetting.

ABONNEMENTSPRIJS

Op grond van de bepalingen van de Omzetbelasting 1940 is de abonnementsprijs van „De Militaire Spectator” met ingang van 1 Jan. j.l. verhoogd:

voor het binnenland tot f 2.63 per kwartaal.

TERUGVRAAG OUDE NUMMERS

Aan de zeer vele verzoeken om toezending
van *De Militaire Spectator*

JAARGANG 1940, No. 1, 2, 6, 7 en 12

kunnen wij tot ons leedwezen geen gevolg geven, omdat geen exemplaren daarvan meer voorhanden zijn.

In verband daarmee richten wij het verzoek aan Lezers, die op het bewaren van deze nummers geen prijs stellen, ons dit te willen berichten. Een beperkt aantal exemplaren zullen wij dan gaarne à f 0.50 terugnemen.

Men wachte met afzenden, tot onze postwissel ontvangen is.

DE ADMINISTRATIE.

ZOOALS HET VROEGER WAS

DOOR FR. DE WITT HUBERTS

gep. Luitenant-generaal tit.

XII.

Na alles wat wij in deze vluchtige schetsen hebben meegedeeld over de legers in vorige eeuwen, vragen wij thans aandacht voor de wijze, waarop de krijgers verzorgd werden, wat het zieke of gewonde lichaam, zowel als de ziel betreft, m.a.w. hoe het oudtijds stond met *de heelmeeesters en de geestelijken, die de legerscharen volgden.*

Wat de heelmeeesters of barbiers betreft, JACOB CATS noemt hen:

„... kunstigh volck, die met gesonde kruyden,
„Zyt als een soeten dau omtrent gewonde luyden.”

Een oude Noorsche sage maakt gewag van HALDORA, die haar medezusters oproept om de wonden te reinigen van op het slagveld gevallen strijders, zowel van vrienden als vijanden. In dit opzicht toonden de Romeinen minder beschaving, dan de door hen bestreden Barbaren, want hun wondhealers behoefden slechts zorg te dragen voor de eigen gekwetsten!

Dat eerstgenoemden ± 100 v. Chr. reeds militaire hospitalen hadden, staat onomstootelijk vast, doordat men te Novaesium bij Düsseldorf onder den bodem fundamenteen gevonden heeft, welke na onderzoek, de resten bleken te zijn van zulk een verplegingsinrichting. Op de, reeds in vorige artikelen genoemde, zuil van TRAJANUS († 117 n. Chr.) komt zelfs een afbeelding voor van een vooruitgeschoven verbandplaats. Men ziet hierop hoe een paar gekwetsten verbonden worden, terwijl de nabijheid van het gevechtveld blijkt uit den achtergrond van het relief, waarop voorbijtrekkende gewapenden zijn voorgesteld.

Vóór de Christel. jaartelling was de zorg voor de gevallen als regel van weinig beteekenis. Vóór dien deden bemiddelde aanvoerders zich somtijds vergezellen door particuliere geneesheeren (N. Geïll. Wereldgesch. Afl. 23, 1733), doch onder Keizer AUGUSTUS († 14 n. Chr.) werd de verpleging eenigszins geregeld en had iedere afdeling gewoonlijk artsen, doch ook zelfs zieken-dragers. De aanwezigheid van artsen kan men o.a. opmaken uit een grafschrift op een in W. Hongarije ontdekte sarcophaag. Dit grafschrift werd door AEMILIUS DECIMINUS, die zich „Medicus Ordinarius Leg(ionis) I” noemt, gewijd aan zijn huisvrouw, uit FORUM HADRIANI, bij Voorburg. (H. v. SCHEVICHAVEN „Bataafs. krijgsl. in de Rom. legers” 77).

De Grieken hadden bij hun troepen personen, geoefend in het aanleggen van een verband en het uittrekken van pijlen, terwijl de Grieksche Keizer LEO VI, in Cap. VI van zijn „Tactica” (o.a. in 1613 te Leiden uitgeg.), spreekt over de scriboni, mannen die in de 6e eeuw bij het Byzantijnsche leger tijdens het gevecht de troepen volgden, om de gewonden weg te dragen en hun de eerste hulp

te verleenen. Bij het eigen leger waren er heelmeesters ingedeeld bij iedere tagme, een onderdeel van een divisie.

In de Middeleeuwen werd dit liefdewerk overgelaten aan enkele vrome monniken, wier gebrekkige kennis van heilkunde aan de gewondenverpleging zeker niet ten goede kwam; Paus BONIFACIUS VIII († 1303) bedreigde zelfs met kerkelijke straffen den priester, die operatief bij gewonden wilde tewerkgaan. Onder LOD. VI, DE DIKKE (1108—1137) werden de gekwetsten weggedragen, doch zij die men niet kon medevoeren, liet men, bedekt met een weinig aarde achter, zoodat zij dikwijls een prooi der wolven werden. Die van den vijand werden gewoonlijk afgemaakt en bestolen (*C u r i o s i t é s m i l i t.* IV, 402).

Toen de Allemannen in 1124 Frankrijk met een inval bedreigden, was er echter een soort ambulance, daar er maatregelen genomen waren om, waar slag geleverd werd, karren met water en wijn in een wagenburcht achter de gevechtlijn op te stellen, waarheen de gewonden zich konden begeven om verkwikt en verbonden te worden.

In *G e l d e r s. O u d h.* I, 417 lezen wij van gelden, betaald voor het „meysteren” van gekwetsten, reeds in de jaren 1418, '24, '68 en '97, terwijl uit *A r n h e m s. O u d h.* IV, 119 blijkt, dat o.a. in 1427 en 1471 „wondenmeesters” met de troepen meetrokken en *B i j d r. e n M e d e d. G e l r e* VIII, 94, ook melding maken van „meesters” die met de in 1420 ter heervvaart uitgetrokken burgers van Zutphen meegingen.

Een van de eerste schrijvers over chirurgie is vermoedelijk LAMFRANCHI, een Milanees, die naar Frankrijk uitweek, een groot chirurgisch werk schreef en ± 1306 overleed. De in 1350 gestorven Fransche heelmeester GUY DE CHAULIAC was geneesheer van drie Pausen geweest en werd eveneens bekend door een boek over heilkunde. Als eerste Duitscher, die in 1460 een boek aan hetzelfde onderwerp wijdde, wordt HEINRICH VON PFALSPEUNTER genoemd. Deze moet reeds het gevoelloos maken gekend hebben, door het bevochtigen van de wonden met een aftreksel van opium, alruin, schierling, klimop enz.

H. v. GERSDORF gaf in 1540 te Straatsburg zijn „Feldtbuch der Wundtarzney” uit, waarvan melding gemaakt wordt in *Der Arzt und die Heilkunde in der deuts. Verg. heit*. Volgens dit laatste geschrift hadden de barbiers een leertijd van 2 tot 4 jaar, waarna zij tot de gezellen van het gilde behoorden. Om zelfstandig te mogen optreden moest eerst een proef worden afgelegd. Nadat zij ook getoond hadden messen en scharen goed te kunnen slijpen, volgde onder toezicht van de meesters van het gilde die proef, bestaande uit het bereiden van dranken, zalven en pleisters. Ook moesten zij „alle Leden” goed kennen.

Op een houtsnede van NICLAS MELDEMANN ziet men een veldarts uit de 16e eeuw, gewapend met zwaard en piek! Zijn „Gehilfe” pakt een tasch uit, terwijl op den voorgrond doozen, zalfpotten, een bak met spons enz. staan. Onder de voorstelling staat een rijmpje, waarin:

„Wenn bald geschehen ist ein Schlacht, so hab ich in dem Leger acht
„Das alle knecht werden ge(ver)bunden, die geschossen und auch ferwunden,” enz.

In een *Chronick von Nürnberg* (1449—'50) staat opgeteekend, dat toen de stad door Markgr. ALBR. v. BRANDENBURG belegerd werd, er twee artsen door den Raad werden aangesteld, „die die leut punden und heilten” en volgens het *Ratsbuch* van die zelfde stad verplichtten zich in 1596 een

medicus, twee apothekers en een barbier om mee te trekken met de 1000 ruiters, die naar Hongarije gezonden werden ter bestrijding van de Turken.

Onder de militaire artsen mogen wij zeker niet vergeten AMBROISE PARÉ, † 1590, die in 1545 publiceerde „Méthode de traicter les playes faites p.l. arquebuses et aultres bastons à feu” en die niet zonder reden „le père de la chirurgie moderne” genoemd wordt. Verder noemen wij nog den Poolschen edelman GEHEMA, † 1700, een leerling van BONTEKOE, die over de plichten van legerartsen schreef en SALOMON v. RUSTINGH, een wondarts, die in 1693 een „Nieuwe Veldmedicine” in het licht gaf.

Wij moeten ons echter beperken en dus verder slechts hier en daar een greep doen. De geschiedenis vermeldt dat HENDRIK IV (1589—1610) een dienstregeling voor het behandelen van gewonden instelde en in 1597 het eerste veldhospitaal deed inrichten.

Wat afbeeldingen van verpleging van gekwetsten betreft, verwijzen wij naar houtsneden van MANUEL DEUTSCH (geb. 1525) (*Der Sold. i. d. deuts. Verg.heit* Liebe), naar prenten in HERMAN PETER'S „Der Arzt u. die Heilk. i. d. deut. Verg.heit”, 1899, id. van JAN LUYKEN, ROMÉYN DE HOOGHE, enz., naar kopergravures in binnen- en buitenlandsche prenten- en graphische kabinetten enz.

Dat men ook bedacht was op de verpleging van gekwetsten aan boord, toont o.a. het meenemen van chirurgijns op de 12 schepen, die Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen in 1569 moesten leveren, om onder den Vice-Adm. BOSCHHUYSEN te dienen (Inv. Rekeningen en Cohieren v. Holl. en W. Friesl. no. 1728, A.R.A.). En ook op de z.g. „Onoverwinnelijke Vloot” van 1588 was geneeskundig personeel aanwezig, doch in het geheel slechts 85 „medicyns, cherurgyns-verbinders” enz., die een bemanning van 28.646 personen moesten verzorgen! (P. BOR, 25e B. fol. 4 v.).

In de Res. Holl. zijn ook belangrijke bepalingen te vinden over verpleging, cureeren v. zieke en gewonde matrozen en soldaten, o.a. in de Resol. van 1653, 1665, 1669, 1672, 1673, 1675, 1676 enz.

Dat de chirurgyns zich soms zelfs schuldig maakten aan het stelen van „peerden oft wapenen” en een slechte behandeling van gekwetsten, gaf in 1585 aanleiding tot een klacht van den R. v. St. aan Wijk bij Duurstede (Kron. Hist. Gen. 1858, 34).

In het Arch. van den R. v. St. no. 2476 vinden wij op 31 M. 1599 eenige bepalingen voor de „Chirurgye van de Artillerye”.

Een gruwelijk voorbeeld, hoe met de gewonden somtijds gehandeld werd, vermeldt het *Nederl. Tijdschr. v. Geneesk.* 67a Jg. I, 18, n.l., dat na een veldslag tegen de Turken, onder Keurvorst FREDERIK WILHELM (1640—1688) de gekwetste vijanden afgemaakt „die membra virilia abgeschnitten und ganze Säcke voll gedörret und aufbehalten. Als woraus die allerkostbareste mumia gemacht wird.” Allen werden „massakrieret und meist die Haut abgezogen, das Fett ausgebraten und aufbehalten”! Het was nog in den tijd, toen men meende, dat deelen van het menschelijk lichaam kostbare medicijnen opleverden.

De dienstregeling der scheepschirurgen van 1655—1756 vindt men o.a. in het *Arch. der Admir. Colleges*, no. 9, blz. 369.

Over de Chirurg. Genl. en de Chirurgen bij het leger kunnen geraadpleegd worden het Groot Placaatboek op 25 Nov. 1665 en 27 Febr. 1677, evenzoo de Resol. St. Gen. van 11 Dec. 1673, 22 Dec. 1674 en die van den R. v. St. van 27 Febr. 1677 en 20 Febr. 1713 en over de milit. artsen, hospit. dokters, medi-

cijnen en veldhospitalen de nos. 1909, 2195 en 2395, eveneens van den R. v. S. Volgens de Res. van Gecomm. Raden (no. 3292 Holl.) werden 10 Aug. 1668 alle chirurgyns bij de regimenten afgeschafft, doch 20 Mei 1669 er weder eenige „gecontinueerd”.

Ook de stukken van de Hooge Milit. VIERSCHAAR bieden een veld van onderzoek; men raadplege b.v. 25 Jan. 1683.

In Pruisen en andere Duitsche Staten zien wij in de 18e eeuw bij het staande leger een vast geneesk. personeel, met stafmedici en veldscheren, deze laatsten onder toezicht van eerstgenoemden.

VON FLEMING geeft in *Der volkomm. Teuts. Soldt. 1726*, bl. 150 aan, wat de „Feldscheer” of „Feld-Balbier” moest kennen, n.l. niet alleen verbinden, aderlaten, enz., maar ook „die Bärte zu putzen”, zelfs „bedürftenden Falls die Arme oder Beine glücl. abzulösen”! Volgens denzelfden schrijver, bl. 321, moest hij een „geschickter, bewährter und berühmter Mann sein”, doch aangezien zoo iemand gewoonlijk moeilijk te vinden was, diende men zich met heel wat minder te behelpen. De geneesmethoden en -middelen waren daarmee dan ook in overeenstemming. Zoo waschte men b.v. wonden uit met wijn of water met een weinig urine van den patient. In breede wonden druppelde men kastenmakers-lijm en bond de wondranden tegen elkaar. Kon een kogel niet verwijderd worden, dan moest men met verzwering-veroorzakende middelen trachten het projectiel te verwijderen, enz.

Bij Resol. R. v. St. van 13 Febr. 1745 werd bepaald, wat zich in de medicijnkisten moest bevinden, waaronder b.v. ook „Froschleich” pleister, vet van kapoenen en beeren, enz.

Als bijzonderheid vermelden wij, dat er in de 18e eeuw in Stuttgart een school voor militaire artsen bestond, waar SCHILLER in 1773 studeerde tot hij in 1780 tot arts benoemd werd bij het regt AUGÉ.

FREDERIK I voerde voor het eerst veldambulances in, doch in 1745 was de toestand onder Kon. FREDERIK DE GROOTE nog zóó gebrekkig, dat toen er na den slag bij Hohenfriedberg ± 18.000 dooden en gewonden op het slagveld bleven liggen, velen van deze laatsten eerst op den avond van den derden dag verbonden werden!

Wij zullen thans besluiten met te vermelden, hoe het vroeger met de geestelijke verzorging gesteld was.

Al moesten ook volgens oude Duitsche krijgsartikelen de soldaten „die Diener Gottes lieben und Ehren” (v. FLEMING, 458) dit verhinderde niet, dat zij zeer oneerbiedig dikwijls met de namen „Himmels”- of „Hallelujafähnrich”, „Himmelsleutnant”, „Bibelkrämer” of „Kanzelhusar” werden aangeduid.

Wat ons land betreft, uit *Bijdr. en Mededeel. Gelre VIII. 94* blijkt, dat bij het beleg van Buren in 1434 reeds een priester, ANDRIES SCOTTELER, de troepen vergezelde. Een prent uit een H.S. van 1484 (*Liebe Der Sold. i. d. Deuts. Verghheit*) vertoont een „Feldpredigt im Burgundischen Heer”. De geestelijke staat, getooid in een met bont omzoomde toga, op een op palen rustende preekstoel, waartegen een ladder. Zijn gehoor bestaat uit met piken gewapende krijgslieden.

VON FLEMING geeft (*Der volkomm. Teutsch. Sold.*), in een hoofdstuk „von dem betenden Sold.”, voorbeelden van een gebed voor een „en Chef Commandierenden Generals um einen glücl. Feldz.”, een „Feldgebeth”, dat bij de Poolse legers uitgesproken wordt, idem gebeden vóór den slag, vóór den aanval, vóór de achtervolging en ook „zur Erhaltung eines gesunden Leibes”, enz.

Volgens denzelfden schrijver werden gevangen geestelijken niet uitgewisseld, doch zonder losgeld vrijgelaten.

Soldaten, die zonder noodzaak, een godsdienstoefening verzuimden, werden volgens de oude Duitsche krijgsartikelen in het halsijzer gesloten.

In 1588 vergezelden 180 geestelijken de bemanning van de Onoverw. vloot (P. Bor. 25e B. f. 4 v., 5), terwijl den 3en. Jan. 1599 in de Groninger Ommelanden werd besloten een prediker aan te stellen „tot weeckelicke vermaninghe” en ziekentrooster van de soldaten en ook om in „tydt van noodt” in het leger gebruikt te worden (Bijdr. Gesch. Gron. VII. 12).

Er werd zóó veel gewicht gehecht aan de prediking, dat b.v. de „Schultheisz” bij de landsknechten de terechtzitting moest onderbreken „wenn zur Predigt umgeschlagen würde”.

Dat er bij de geestelijken kaf onder het koren school, blijkt ook uit de Duitsche krijgsartikelen, waarin de bepaling, dat wanneer een priester een oefening verzuimde, hij een maand soldij verbeurde en uit het kamp „relegirt” werd, zoo hij dronken bij de preek verscheen!

Tijdens de Republiek werden, op verzoek van de legerautoriteiten, de veldpredikers door de Classis en de Synode aangesteld, terwijl de betaling door de Staten geschiedde; dit was naar het voorbeeld van de buitenlandsche legers. Zoo besloten de St. Genl. den 21en Maart 1604 Zeeland aan te schrijven, nu het leger „vast lecht” voor Sluis, om het Classis te gelasten twee bekwame predikanten te kiezen, die in het leger moesten dienen.

Den 9en Juni 1609 werd er, op verzoek van den Engelschen Gezant, bij iedere Comp. Engelschen of Schotten een veldprediker aangesteld (DODT'S Arch. IV, 115), terwijl uit Resol. St. Genl. van 14 Jun. 1610 blijkt, dat bij de Fransche regimenten CHASTILLON en BETHUNE de St. Gen. de helft van de kosten voor de legerpredikanten zouden dragen, de officieren de andere helft.

Toen FREDERIK HENDRIK in 1629 den Bosch belegerde, had hij o.a. GIJSB. VOETIUS en PETRUS STRIJTHAGEN als veldpredikers.

Den 3en Oct. 1616 kreeg JOH. ERNST VAN NASSAU wel de toestemming om hier, ten behoeve van de republiek Venetië, 3100 man te lichten, doch slechts onder beding, dat hij een of twee predikanten zou meenemen.

Onder den Grooten Keurvorst behoorden de geestelijken tot den regimentsstaf, terwijl in een artikelbrief uit 1656 was voorgeschreven, dat er elken dag een morgen- en avonddienst moest worden gehouden en er gedurende dien tijd, bij de zoetelaars „kein Fressen und Saufen” was toegestaan.

Teekenend voor de toenmalige tijden is de bepaling, dat veldpredikers, die een ergerlijk leven leidden, niet in de legerkampen werden toegelaten! (Liebe, „Der Sold.” enz. 105).

In 1672 deed de Classis te Leeuwarden veel om de troepen te bemoedigen; zoo drong zij er bij de Staten op aan niet alleen bij het Hoofdkwartier twee predikanten aan te stellen, doch ook op elke „capitaele post” een dominee te plaatsen, die zonder tractement, de militairen in woord en gebed zou voorgaan.

In 1692 werd door de Provinciale Synode van Utrecht een reglement voor „de predikanten in het Leger” uitgegeven (Kron.-Hist. Gen. 1875, 146) en dat het toentertijd nog noodig was op handel en wandel van de geestelijke voorgangers toezicht te houden, toont de infame straf, door den politieken rechter opgelegd aan een zekeren HIERONIMUS COCCEJUS uit Groningen.

No. 2210 van het Arch. van den R. v. St. bevat omtrent de kerkelijke bedienaars nog enkele stukken over de jaren 1692, '96 en '99.

In 1694 werden te Middelburg de plichten van de vlootpredikanten vastge-

legd in een voorschrift (Hist. Gen. Groningen no. 771), terwijl de reeds meer geciteerde v. FLEMING in herinnering brengt, hoe in 1720 door den Pruisischen Koning bepaald werd, dat ieder regt. een dominee of kapelaan moest hebben, die door den regts-comdt. gekozen werd. Bij vacatures moesten de „Feld-Inspectori und Probstsen” den candidaat een tentamen afnemen.

In Zweden werden in de 18e eeuw de geestelijken aangewezen door den bisschop van het Stift, waaruit de soldaten afkomstig waren, terwijl het kerkelijk toezicht werd uitgeoefend door een consistorium, onder presidium van den Hofprediker.

Toen er, in Sept. 1732, 12 bat. en 24 escadr. in een groot kamp bij Oosterhout gelegerd waren, werd er op de vier vleugels 's Zondags een predicatie gehouden en 's avonds een gebed uitgesproken door dominees uit naburige plaatsen; een bewijs dus, dat er bij deze troepen geen legerpredikanten waren.

LIEBE geeft in *Der deuts. Sold.* enz. 102, een voorbeeld hoe de geestelijken zich zelfs in den strijd mengden en noemt den predikant SCEGEBART, die met den degen in de vuist in 1742 bij den slag van Chotositz, ten Z.O. van Praag, den vijand tegemoet trok en een groot deel van de bagage en talrijke soldaten redde. Toen de Koning hem hiervoor op het slagveld tot kapt. wilde bevorderen, wees hij dit af; hij eindigde zijn leven als dorpsdominee te Etring bij Charlottenburg.

In het reeds genoemde no. 2210 van den R. v. St. vinden wij nog een kerkelijk reglement voor de legerpredikanten, door Do. GEISWEIT op Synodiale last opgesteld te Schiedam in 1752.

Ten slotte verwijzen wij, voor bestudeering van deze materie, naar den Generalen Index op de Notulen R. v. St. waar, gewoonlijk onder het hoofd „Predikanten te velde en in de buite Garnisoenen”, nog menige bijzonderheid te vinden is.

NIEUWE UITGAVEN

„**Historia**”, maandschrift voor geschiedenis en kunstgeschiedenis. 6e jaargang. Uitg. Kemink en Zoon N.V., Damplein 2, Utrecht. Abonn. f 7,50 (jaargang 1941 f 10.—).

De tijdsomstandigheden waren oorzaak, dat wij te lang verzuimden weder een bespreking te wijden aan bovengenoemd tijdschrift, dat, onder redactie van Dr. J. W. WIJN, Majoor der L.V. Brig., voortging met in aantrekkelijk kleed tal van belangwekkende verhandelingen op historisch gebied te brengen. Het voltooiën van den zesden jaargang geeft ons echter gereede aanleiding de aandacht van onze lezers opnieuw op dit tijdschrift te vestigen. Juist in den tegenwoordigen tijd heeft de geschiedenis iets te zeggen, omdat er zoo duidelijk de waarheid uit blijkt van het woord van den Prediker: „Hetgeen dat er geweest is, hetzelfde zal er zijn, en hetgene dat er gedaan is, hetzelfde zal er gedaan worden, zoodat er niets nieuws is onder de zon”. Ook ditmaal zal na een donkeren tijd het licht boven ons Vaderland weder doorbreken.

De naam van den Redacteur is reeds een waarborg, dat ook aan de geschiedenis van het krijgswezen de noodige aandacht wordt besteed. In het bijzonder was dit het geval in de mobilisatiemaanden, die aan den 10den Mei vooraf-

(Foto: Foto-techn. Dienst Luchtvaart-afd.)

De Heumensche schans

gingen, maanden, waarin onzen landgenooten de „perikulen” tamelijk duidelijk voor oogen stond en de belangstelling voor het krijgswezen dus geprikkeld was.

Wij noemen uit den zesden jaargang allereerst een artikel door A. HALLEMA betreffende „*Voormalige schansen en schanstypen*”, waarbij fraaie afbeeldingen van zee-, land- en rivierschansen. De uitspraak, dat alle voormalige schansen zijn geslecht, is evenwel niet geheel juist. Zulks moge blijken uit de hierbij gereproduceerde luchtphoto's van de z.g. Heumensche en Mooksche schansen. Deze beide schansen, die in den volksmond veelal ten onrechte in verband worden gebracht met den slag bij Mook (1568) zijn waarschijnlijk aangelegd in het einde der 17e eeuw, in welken tijd de Mookerheide tot oefenkamp voor de Staatsche troepen diende.

Ten tweede verdient bijzondere vermelding een artikel van Majoor Dr. J. W. WIJN over *het turfschip van Breda*, dat op dit roemrijke wapenfeit het juiste licht doet vallen en het terecht kenschetst als „een prestatie, die in de krijgsgeschiedenis zelden is overtroffen”.

Kolonel W. J. ARRIËNS, Directeur van het Krijgsgeschiedkundig archief, publiceerde in het April-nr. een memorie over de landsverdediging, die Admiraal VAN KINSBERGEN in 1793 samenstelde en waarin o.m. de woorden voorkomen: „Alle deeze gedenkingen verkrijgen des te meer gewigt wanneer men overweegt dat alle de groote mogendheden tegenwoordig gewapend en wel zoodanig gewapend zijn dat zij alle oogenblikken te velde kunnen trekken. Onze verdediging moet dus niet op eenige losse hoop, nochte op onzekere uitsigte gebouwd zijn; is men ongereed, is de defentie op imaginaire gronden gevestigd zo kan zij niet anders dan zwak of wel geheel onmogelijk zijn; men is naderhand verwondert zulke verkeerde maatregelen genomen te hebben.

Een kreet van misnoegen ontstaat van alle kanten en dikwerf moet den ongelukkigen Generaal met verlies van eer en reputatie de gevolgen van de vorige handelingen bezuren.”

(Foto. Foto-techn. Dienst Luchtvaart-afd.)

De Mooksche schans

Uit de nummers na den oorlog stippen wij nog aan een belangwekkend artikel van Mevrouw J. M. STERCK-PROOT „*Haarlem achter het front in 1799*”.

Tenslotte wijzen wij op het artikel van A. HALLEMA „*Enkele bijzondere voorvallen en onopgemerkte bijzonderheden uit het leven van den Zeeheld Jan van Brakel 1690—1940*”, waarin schr. met de volgende woorden het belang van de krijgsgeschiedenis naar voren brengt. „In de derde plaats is er nog een reden, waarom het streven, om meer zeegeschiedenis evenals meer krijgsgeschiedenis te geven, dan we in de laatste decennia van onze vaderlandsche geschiedschrijvers gewoon zijn geweest, toe te juichen. Het is mogelijk een wat oudbakken gemeenplaats geworden, om te zeggen of te schrijven, dat een volk, hetwelk zijn groote mannen en vrouwen vergeten is, dus zijn nationale geschiedenis verwaarloost, zijn plaats onder de zon niet waard is. Dit moge dan wat overdreven klinken, vooral nu er in onze dagen een werkelijke behoefte bestaat aan bezinning over het verleden van ons land en volk, het valt niet te ontkennen, dat er veel waars in die opwekking tot nationaal zelfvertrouwen en fierheid is, juist in en door de lessen der geschiedenis. Maar dan moet de veel gesmade „*histoire bataille*”, zoowel die te land als ter zee, ook niet als oud roest buiten boord worden geworpen, want zij vormt toch heusch niet enkel een omschot, veel minder een uitschot van de algemeene landsgeschiedenis, maar is daarvan een inhaerent onderdeel. De waarheid daarvan voelen we in dagen, als die we thans beleven, ongetwijfeld wel heel duidelijk en zuiver aan in de „*histoire contemporaine*”.

Wij hopen, dat „*Historia*” in deze, voor ieder tijdschrift moeilijke omstandigheden, zich ook in 1941 op hetzelfde peil zal kunnen handhaven en twijfelen er na het vorenstaande niet aan, dat dit maandschrift daarbij zal voortgaan, binnen het kader der historie, de weerbaarheidsgedachte te bevorderen, zonder welke geen enkel volk op den duur kan bestaan.

INDRUKKEN VAN EEN DUITSCH VLEGVELD

De voorbereiding tot een vlucht boven Engeland.

Aan elken luchtaanval op Engeland gaat, zooals iedereen begrijpt, een bespreking bij den commandant vooraf. In Das Reich wordt beschreven, hoe dat toe gaat en wat er in het algemeen mee gemeoid is. Het is dan dikwijls nog geen 10 uur geleden, dat de mannen van een vlucht naar Engeland terugkeerden. De commandant waakt ervoor, dat de mannen overdag rustig slapen, zelf gaat hij dikwijls op die vluchten mee.

Als het commando gekomen is om zich naar den bevelhebber te begeven, is de eerste vraag: geldt het Londen of industriële installaties in Midden-Engeland? Reeds voordat de commandant in de kamer is, hebben de officieren de kaarten opengevouwen. Die oogenblikken worden gevuld met besprekingen over den koers en andere berekeningen. Dan hooren ze, wat de doelwitten zullen zijn, welke bommen ze moeten laden, oogenblik van vertrek, hoogte van vliegen, die, waarop ze zullen aanvallen, weg erheen en terug.

„Heeft iemand nog wat te vragen?” Stilte, de instructie is beknopt en duidelijk. Nu de indeeling van de toestellen. Het personeel van den beganen grond is van den vroegen ochtend in de weer geweest om zoo mogelijk alle vliegtuigen in orde te maken. De bevelhebber wordt gestadig van de vliegvaardigheid van elk toestel op de hoogte gehouden. Hij wordt korzelig, als die rapporten niet kloppen. Hierop volgt de toewijzing van officieren en oorlogsverslaggevers voor de bemanningen. Snel wordt voor elk toestel het uur van vertrek bepaald, dan stellen de kapiteins zich met hun formaties in verbinding tot regeling van de nadere bijzonderheden.

In deze besprekingen geven de afdeeling-commandanten den inhoud van het bevel aan hun ondergeschikten door. Ze vullen ze aan en verklaren ze door in alle tactische, technische en navigatorische onderdeelen te treden, die bij de vlucht kunnen opduiken. Hierop worden den mannen kaarten met de oogmerken voorgelegd. Ze zijn speciaal voor den waarnemer bestemd, maar alle leden van de bemanningen prenten ze zich met ijver en methode in, want acht oogen zien nu eenmaal meer dan twee en het is mogelijk gedurende den vlucht den commandant waarnemingen over te brengen. Buitendien is het nuttig, dat allen zich in het bestudeeren van zulke kaarten oefenen, omdat allen den plicht hebben, wat zij opmerken nauwkeurig te localiseeren.

De tijd voor het vertrek verloopt nu snel. Blijft er een uur om te slapen, des te beter. Om de machine behoeft men zich niet te bekommeren, ze weten, dat alles in orde is. Zij kunnen ervan op aan, dat de mannen van den bodendienst zich zorgvuldig van hun taak tot het nazien van de toestellen en het onderzoek van alle onderdeelen gekwetten hebben. Bij het wegvliegen zijn slechts twee hunner aanwezig. In hoofdzaak dienen ze om den mannen de behulpzame hand te bieden bij het aantrekken van de vliegkleeren, het omgorden met het valscherm en het aanrollen.

Als de kleine wagen, die de landende vliegtuigen ontvangt ze naar de voorloopige standplaats getrokken heeft, worden de inzittenden door een anderen auto opgewacht. Hier ziet ook de bevelhebber of, wanneer hij op stap is, zijn plaatsvervanger, naar de terugkeerenden uit. In enkele woorden, stipt beperkt tot het zakelijk en tactisch belangrijkste, wordt het eerste rapport uitgebracht. Terstond zet zich de commandant van de machine aan de schrijftafel om zijn bericht uitvoerig met vermelding van alle bijzonderheden op een gedrukt formulier vast te leggen. Daarin verwerkt hij ook alle waarnemingen, van de kameraden aan boord voor zoover ze concreet en nauwkeurig genoeg zijn. Op grond van dit schriftelijke rapport neemt de bevelvoerder over de formatie of zijn vertegenwoordiger nog eens met de bemanning de vlucht door, vooral om door opheldering van algemeene kwesties een beeld van alle factoren te krijgen, die den inzet van de groep bepaalden. Niets wordt vergeten, weer en wind, bewolking en zicht onderweg en aan het doel. Was er boven zee iets aan de hand? Dan komen de radio-technische punten: resultaat van den aanval, is het doel duidelijk waargenomen?

Het komt vaak voor, dat afwijkende waarnemingen overeen moeten worden gebracht, voorzoover mogelijk, want niemand laat zich overreden iets anders te zeggen, dan wat hij precies opgemerkt heeft. De bevelhebber geeft het samenvattende bericht dan aan de afdeeling door. Het doet er niet toe, dat niet alles helder omschreven is, misschien hebben andere bemanningen in gunstiger omstandigheden soortgelijke dingen opgemerkt. Uit de onderlinge toetsing kan zich een helder beeld kristalliseeren en een gewichtig feit worden vastgesteld. Aan dezen belangrijken arbeid gaat het eerste uur, soms uren, na het landen heen. Ieders gedachten zijn bij de toestellen, die nog niet terugkeerden, vooral als er van een of meerdere geen bericht is. (N.R.C.).

JULIUS CAESAR EN NAPOLEON IN HUN STRIJD TEGEN HET BRITSCHE EILANDENRIJK

DOOR D. A. VAN HILTEN

Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

In het licht van de tegenwoordige gebeurtenissen vraagt men zich onwillekeurig af, hoe stonden groote mannen als JULIUS CAESAR en NAPOLEON tegenover een invasie in Engeland, teneinde het Britsche eilandenrijk onder hun macht te brengen.

NAPOLEON koesterde in 1804 stellige plannen voor een invasie in Engeland en concentreerde daartoe te Boulogne e.o. een groote troepenmacht. In de kanaalhavens werd met man en macht aan een transportvloot gebouwd, in hoofdzaak bestaande uit kleinere transportvaartuigen van een type, dat in overeenstemming was met het model van de platte vaartuigen, welke door Julius Caesar werden gebruikt bij zijn tweede tocht over het Kanaal in het jaar 54 v. CHR. De Fransche keizer was hiervoor in de leer gegaan bij CAESAR.

NAPOLEON's voorgenomen expeditie over het Kanaal tegen Engeland is niet tot uitvoering kunnen komen o.m. niet omdat de Engelschen onder NELSON de zee beheerschten en het niet mogelijk bleek de Fransche vloot, die de overtocht moest beveiligen in het Kanaal samen te trekken.

Tijdens de Galliësche oorlogen schijnen de Keltische bewoners van de Britsche eilanden steun aan de Galliërs verleend te hebben in hun strijd tegen de steeds verder opdringende Romeinen en ook schijnen vluchtelingen en Galliësche emigranten herhaaldelijk een toevlucht gezocht en gevonden te hebben bij de eilandbewoners. Hierin zat een gevaar en in de toekomst zou vanaf de eilanden de macht van Rome in deze verre Noordelijke gebieden wel eens ernstig bedreigd kunnen worden. CAESAR achtte het dan ook noodig, om in een preventieve oorlog die vrije Keltische stammen op hun zoo moeilijk te genaken eilanden de macht van Rome aan den lijve te laten voelen. Hij besloot daarom in het jaar 55 v. CHR. van uit Gallië tot een veldtocht over het Kanaal naar Brittannië.

Over Brittannië en zijn bewoners lag in die dagen echter nog een waas van geheimzinnigheid. Bekend waren de tinmijnen van Cornwallis en reizende kooplieden hadden het land bezocht, doch niettegenstaande Grieksche schrijvers er veel over hadden verteld, wist in Rome niemand iets met zekerheid omtrent de toestanden in het binnenland. Geheimzinnige verhalen deden de ronde, maar CAESAR was er de man niet naar, om zich hierdoor te laten afschrikken. Hij verzamelde troepen en transportmiddelen en zond kondschappers op een galei naar den overkant, die hem moesten inlichten omtrent het land en in de eerste plaats over de kuststreek met landingsmogelijkheden en eventueele havens.

In den nacht van den 25en Augustus steekt de Romeinsche vloot bij Boulogne

in zee. Twee legioenen, zijnde ongeveer 12000 man, op groote galeïen en nog 450 ruiters op afzonderlijke transportvaartuigen. De Britten waren door kooplieden tijdig gewaarschuwd en toen de Romeinsche vloot op 26 Augustus tegen 10.00 uur in den voormiddag bij Dover de vijandelijke kust naderde, blijkt de hooge rotsige oever dicht bezet te zijn door gewapende vijanden. Onder deze omstandigheden hier te landen is uitgesloten, daarom laat CAESAR N.O.-waarts langs de kust opvaren om de vooruitstekende punt van Sth. Foreland heen en besluit aldaar op het strand tot een landingspoging.

De vijandelijke stammen zijn langs den oever de schepen gevolgd en trachten de landing te verhinderen. Het is niet mogelijk om de groote galeïen aan het strand te brengen, zoodat de Romeinsche soldaten in volle uitrusting in het water springen en zich moeizaam wadend te weer stellen tegen de aanvallen van de woedend aanstormende Britten. De toestand dreigt voor de Romeinen gevaarlijk te worden. CAESAR grijpt echter tijdig in, en weet met zijn lichte schepen zoodanig te manoeuvreeren, dat hij van af die vaartuigen een hagel van projectielen — steenworpen, pijlen, e.d. — kan laten afgeven op de ongedekte flank van de Britten. De Britten deinzen hiervoor terug en de Romeinsche strijders werken zich voet voor voet naar den oever. Zoodra de laatsten in voldoende getalen het strand hebben bereikt, ordenen zij zich en jagen de onthutste vijandelijke horden op de vlucht. CAESAR is echter niet in staat, om door het inzetten van een krachtige vervolging zijn overwinning uit te buiten, aangezien hij op dat oogenblik niet op het strand over zijn ruitery kan beschikken. De schepen met de ruitery aan boord, hebben geen koers kunnen houden en zijn belangrijk afgedreven.

Niettemin komen de stamhoofden weldra hunne onderwerping aanbieden en laat zich de toestand voor de Romeinen gunstig aanzien. Kort daarop wordt door een bij volle maan opkomende springvloed groote schade aangericht aan de voor anker liggende zware transportschepen en op het strand getrokken galeïen. Terwijl een groot gedeelte van de Romeinsche soldaten druk bezig is met het herstellen van de beschadigde schepen, met behulp van in allerijl van de vaste wal gehaalde materialen en een ander deel aan het proviandeeren is, worden zij door de eilandbewoners overvallen. Onder veel krijgsrumoer komen de Britten aanstormen met door paarden getrokken en van scherpe zeisen voorziene strijdwegens. De overvallen Romeinen wren zich geducht, doch eerst een van uit de legerplaats ondernomen tegenaanval kan de situatie redden. Weer sluit men vrede maar blijkbaar beoordeelt CAESAR den toestand toch allesbehalve gunstig, want vrijwel onmiddellijk daarop keeren de Romeinen naar het vasteland terug. Slechts achttien dagen duurde het verblijf in Britannië, als CAESAR besluit deze eerste poging op te geven en zonder zelfs bezettingstroepen achter te laten het land weer te ontruimen.

Het volgende jaar wordt een tweede, beter voorbereide, poging ondernomen. Gedurende de wintermaanden wordt met groote zorg een nieuwe vloot gebouwd. CAESAR koos voor de transportvaartuigen als type een plat vaartuig van niet te groote afmetingen en met weinig diepgang, dat zeer snel kon worden beladen en vlug op het strand kon worden gezet. De laadcapaciteit was ongeveer 150 manschappen. Voor dien tijd hadden deze platboomvaartuigen echter het nadeel, dat ze gemakkelijk met den stroom afdreven. Met een machtige vloot, waarop zich vijf legioenen en nog 2000 ruiters bevinden, steekt CAESAR bij Boulogne van wal, ondervindt zeer veel last van een stormachtigen noordoosten wind en drijft zeer sterk naar het Zuiden af. Op verschillende punten

van de vijandelijke kust wordt geland, zonder daarbij ernstig gehinderd te worden door den vijand. In de nabijheid van de kust wordt nu onverwijld een versterkte legerplaats opgeworpen en eerst daarna wordt gedacht aan een opmarsch het binnenland in. Ter beveiliging van een eventueele terugtocht en het verzekeren van een regelmatige aan- en afvoer voor de opereerende legioenen, heeft CAESAR op de Gallische kust een behoorlijke dekking achtergelaten.

De opmarsch het binnenland in, gaat met moeilijkheden gepaard, de rivier de Theems wordt bereikt en onder hevige gevechten overschreden. De Britten bieden hardnekkig tegenstand en de Romeinen lijden zware verliezen. Steeds verder worden de Romeinen van de zee weggelokt, terwijl een dapper en machtig vorst CASSIVELLAUNUS genaamd, die in het binnenland verschillende stammen om zich heeft weten te vereenigen, de oprukkende Romeinsche strijdmacht onophoudelijk op haar flanken bestookt. Met niet minder dan 4000 strijdagens — antieke tanks — verontrust CASSIVELLAUNUS de Romeinen zonder ophouden.

De achterwaartsche verbindingen bedreigd, verontrust door alarmeerende berichten over de voor de kust en gedeeltelijk op het strand achtergelaten schepen van zijn transportvloot en de ondervonden moeilijkheden doen CAESAR besluiten in te gaan op een schijnvrede, waarbij hij gijzelaars in handen krijgt en de toezegging van een jaarlijksche schatting, welke echter nooit betaald is geworden.

In Rome werd van deze veldtocht hoog opgegeven, doch van een feitelijke verovering van Brittannië was geen sprake, want zonder garnizoenen of bezettingstroepen achter te laten, voer CAESAR zijn legioenen in twee etappes wederom terug naar het vasteland.

Eerst 97 jaar later in 43 n. CHR. werd door keizer CLAUDIUS het eilandenrijk veroverd.

LESSEN UIT DE OORLOGVOERING IN NOORD-AFRIKA.

De gevechtswaarde van het pantser.

WOLFDIETER LANGER, Rome, schreef voor het *Hamburger Tageblatt* van 5 Februari een artikel over den winterveldtocht in Noord-Afrika, waaraan het volgende is ontleend:

Na bijna twee maanden ononderbroken strijd in de Marmarische woestijn, van Sidi el Barani (9 December) tot Derna (30 Jan.) kunnen onder voorbehoud eenige feiten worden vastgesteld in verband met het offensief van het Engelsche Nijlleger en den over een gebied van meer dan 400 km gevoerden afweerstrijd van het leger van GRAZIANI.

Bij dezen veldtocht zijn de oude regels van oorlogvoering in de woestijn met haar vaststaande beginselen van „gescheiden oprukken om te kunnen leven” en „inzetten van geïsoleerde afdeelingen op de buitenste linies, vermijding van een inzet van massa's in het woestijngebied” over boord geworpen. In strijd met de meeste tot dusver in Afrika opgedane ervaringen bewees het gebruik van een enkele, sterke, centrale colonne een succes te zijn, gelijk

GRAZIANI in het Septemberoffensief tegen Sidi el Barani, WAVELL in het winter-offensief tegen Tobroek aantoonde. De voorwaarden voor het inzetten van dergelijke groote massa's in de woestijn — tot dusver waren er in totaal tien divisies bij betrokken — werden gegeven door de motorisatie.

Als de eigenlijke ontdekking in dezen woestijnveldtocht geldt het pantser, resp. zijn nu ook in de woestijn gebleken hooge gevechtswaarde. Nadat het bij het September-offensief van GRAZIANI tot het verslaan van de zevende Engelsche pantserbrigade door Italiaansche bommenwerpers was gekomen, lieten zich stemmen hooren, die de gevechtswaarde van gepantserde eenheden in de woestijn in twijfel trokken. Deze stemmen zijn verstomd na den massalen inzet van Engelsche pantserwagens, Light Tanks, Carrier Scouts, Morris, daar vooral bij de gevechten in het gebied van Sidi el Barani — Boegboeg — Solloem bleek, dat de ten minste zestig km bedragende snelheid in de woestijn van de pantserwagens een geweldig voordeel tegenover de niet gemotoriseerde eenheden met hun marschsnelheid van nauwelijks 6 km opleverde.

Daaruit valt te verklaren, dat na Bardia belangrijk grootere eenheden werden in het nauw gebracht. De tot dusver geldende meening, dat in de woestijn voornamelijk slechts lichte, voor gebruik in de woestijn gebouwde tanks te gebruiken waren, is eveneens weerlegd. Van Engelschen kant werd als speciaal wapen voor den veldtocht in Marmarica als blijkbaar nieuw type de zoowel door pantsering als wapening bijzonder zware Morris gebruikt. In zijn gebruik moet de snelle val van Sidi el Barani en Solloem worden gezocht, daar anders niet te verklaren zou zijn, dat militaire leiders met zoo bijzondere Afrikaansche ervaring als bijvoorbeeld generaal MALETTI versterkte stellingen slechts 24 uur konden houden.

Van Italiaansche zijde kon men in deze fase van den veldtocht niets tegenover de zware Engelsche pantsers stellen, „daar tegenover deze over een uitgestrekt gebied concentrisch opereerende pantserwagens de pantserafweerwapens onzer divisies slechts weinig uitwerking konden bereiken” (GRAZIANI). De geschikte tegenmiddelen tegen de Engelsche tanks van 70 ton in den vorm van Stuka's of even zware pantserwagens waren niet aanwezig. De inzet van duikbommenwerpers zou bovendien door de stormen zijn bemoeilijkt. Wat de Italiaansche pantserwagens betreft, daarover schrijft de goedingelichte *Cronache della Guerra* van 1 Februari: „Op den inzet van zware Engelsche pantserwagens van voornamelijk Amerikaanschen oorsprong waren de Italianen niet voorbereid” en dit ook niet in verband met de transportmiddelen, om deze pantserwagens naar de plaats van bestemming te brengen. Dit laatste zou ten deele kunnen worden verklaard door de op ontscheping van dergelijke zware pantserwagens niet toegeruste havenwerken van Bardia en Tobroek.

Het pantser sterker dan de pantserafweer.

Van belang lijkt de meening van dit Romeinsche orgaan, dat het pantser op het oogenblik sterker is dan de pantserafweer. „Wij bevinden ons in een oogenblik, waarop in den eeuwigen strijd tusschen pantsering en geschut de pantserplaat van de tanks het overwicht bezit op de doordringingskracht van het geschut”. Aan de hand van deze constateeringen blijkt, dat de Engelsche leiding het naar verhouding gemakkelijk had, daar zij bijna volkomen het terrein beheerschende pantser-afdeelingen steeds weer opnieuw kon doen oprukken en bij dat oprukken zelfs nog werkzame Italiaansche weerstandscentra voorloopig kon veronachtzamen.

De eigenaardigheid van het Noordafrikaansche gevechtsterrein bracht mee dat deze Italiaansche weerstandscentra van Sidi el Barani via Bardia tot Tobroek, niettegenstaande alle offervaardigheid van de verdedigers den Engelschen opmarsch door den Dzjebel weliswaar vertragen doch in beginsel niet konden verhinderen.

Het Engelsche Nijl-leger met de Royal Air Force zou met de verdedigers, ondanks de pantserwagens toch wel moeilijk afgerekend hebben en de Australische storm-bataljons zouden vermoedelijk nu nog voor Bardia staan, als het den Engelschen niet gelukt was de zwaarste artillerie in te zetten, waarvan het transport door de woestijn van Egypte onmogelijk scheen. In feite heeft het zware kaliber van de 38.1 centimeter van de Engelsche Middellandsche Zeevloot WAVELL de voornaamste zorg ontnomen. De door GRAZIANI's ingenieurs gebouwde bunkers en kazematten bewezen als bescherming tegen dit kaliber onvoldoende te zijn. Volgens ooggetuigen braken de wanden van de bunkers van cement van een meter doorsnede door het inslaan van een 38.1 cm granaat uiteen. De heldenmoed van de Italiaansche kustbatterijen bij Bardia, die van de steil oprijzende rotskust het vuurgevecht met de Engelsche oorlogsschepen opnamen, hielp niets, als gevolg van de sterkere vuurkracht van het scheepsgeschut, dat geheele rotsbatterijen in elkaar deed storten en de verdedigers begroef.

Waarom de Italiaansche vloot niet ingreep.

Daar als gevolg van de grootere getalsterkte van de Engelschen in de klasse lineschepen, zoowel als door den verren afstand van de uitloophavens van de Italiaansche vloot de inzet van de Italiaansche vloot vanzelf verboden was en anderzijds het Italiaansche duikbootwapen als gevolg van eigenaardigheid van de Noordafrikaansche kust — ondiepten, stroomingen en vooral een sterke doorzichtigheid van het water — ter vermijding van de grootste verliezen in haar actie zeer was beperkt, moet in de actie van de Engelsche vloot in het kader van het offensief van WAVELL een doorslaggevende factor worden gezien.

N. R. Ct.

UIT DE VAKPERS

OORLOGSERVARING.

Onder de motto's ontleend aan CLAUSEWITZ „Der Krieg kann nur im Kriege gelernt werden" en „Im Kriege ist alles einfach, aber das Einfache ist schwer" maakt Kolonel THEISZ in een artikel getiteld „Kriegserfahrung" de volgende opmerkingen.

Onze kennis van den oorlog kan slechts uit de oorlogservaring worden verkregen. Het op juiste wijze verkrijgen en op juiste wijze verwerken van de oorlogservaringen maakt echter het eenvoudige van den oorlog zoo geweldig zwaar.

Oorlogservaringen zijn afhankelijk van de omstandigheden, waaronder zij worden opgedaan en die omstandigheden zijn zelden gelijk. Het verzaken van zijn plicht door een enkelen man, het uitvallen van een enkel wapen in het beslissende oogenblik kunnen den uitslag van een gevecht en daarmede van een grooten veldslag beïnvloeden.

Veel meer echter hebben de wisselende aard van het terrein, de weersomstandigheden, de samenstelling der troepen en duizend andere gewichtige of van geen be-

lang schijnende omstandigheden daarop invloed.

De oorlogservaringen worden door menschen vastgelegd en worden dus beïnvloed door persoonlijk inzicht, waarbij karakter, ontwikkeling, geschiktheid om een oordeel te vellen, fysieke gesteldheid en oogblikkelijke stemming een rol spelen.

Daar komt bij, dat de ervaringen dikwijls in een krijgshandeling worden opgedaan, waaraan hij, die de ervaringen vastlegt, persoonlijk heeft deelgenomen. De mensch is dan partij en oordeelt niet meer zuiver zakelijk, maar tracht, hoewel onbewust, de gebeurtenis in een voor hem gunstigen zin te zien, hetgeen leidt tot mooi-praterij, dikwijls tot overdrijving en zelfs tot verkeerde voorstelling van zaken.

Zeer belangrijk werkt deze omstandigheid, wanneer degene, die de handelingen beschrijft, een verzuim of een fout heeft begaan en zich nu door zijn beschrijving wil schoonwasschen.

Dikwijls ook wil men in een gebeurtenis de bevestiging van zijn eigen, vooropgestelde meening zien en de ervaring aan de eigen meening aanpassen, in plaats van de eigen meening aan de ervaring te toetsen. Ten slotte zijn er menschen, die zich in hun oordeel naar de meening van hun chefs richten en daarom zoodanige beschrijving geven, dat zij geen aanstoot geven.

Het gevaarlijkste is echter, wanneer men niet het zelf beleefde, doch slechts hetgeen men van hooren zeggen heeft, als oorlogservaring geeft.

Wij weten allen maar al te goed, hoe licht de wildste geruchten op deze wijze ontstaan, hoe gebeurtenissen, die op zich zelf beschouwd zonder beteekenis zijn, door verder vertellen worden overdreven.

De menschenlijke verbeelding kan niet slechts uit een vloot, doch zelfs uit niets een olifant maken en doet het zelfs bijzonder graag „wanneer men zich in een porceleinkast bevindt”.

Oorlogservaringen moeten op plaats en tijdstip zelf dadelijk vastgesteld en schriftelijk vastgelegd worden, waaraan onmiddellijk zij toegevoegd, dat dit slechts bij uitzondering mogelijk is; door haar lang „in het ijs te laten liggen”, verliezen zij echter aan frisheid en aan gewicht.

Bij een later indienen van een bericht worden belangrijke bijzonderheden vergeten, anders gezien of over het hoofd gezien.

Oorlogsherinneringen zijn als oorlogservaringen slechts onder voorbehoud bruikbaar.

Ieder onzer heeft wel de ervaring opgedaan, dat in den wereldoorlog tezamen beleefde gebeurtenissen in de schildering

van verschillende menschen soms niets meer op elkaar geleken.

Door deze en andere oorzaken worden oorlogservaringen dikwijls tot „anecdotes”.

Oorlogservaringen moeten daarom verzameld worden. Voor zooveel zij op een bepaald wapen betrekking hebben, dient de verzameling der gegevens centraal te geschieden, waardoor men een groote hoeveelheid materiaal verzamelt en eenhoofdige beoordeeling verkrijgt.

Het materiaal moet van alle er bij betrokken instanties binnenkomen in zoo groot mogelijke hoeveelheid, want zonder dat zouden toch weer de persoonlijke inzichten van den bearbeider tot uitdrukking komen.

Het binnenkomend materiaal is des te bruikbaar, naar mate de berichtgeving beter was georganiseerd.

Ieder antwoord mag slechts in het raam van de betrokken gevechtshandeling worden beoordeeld.

De verwerking van al deze ervaringen is dan nog buitengewoon moeilijk. Zelden valt daar een gelijklopende conclusie uit te trekken. In vele gevallen is het mogelijk, een grondregel vast te stellen en de uitzonderingen in duidelijken vorm samen te vatten.

Dikwijls komt men tot twijfelgevallen en menigmaal zal men het materiaal in het geheel niet kunnen gebruiken, want juist uit den oorlog leering trekken is zeer moeilijk.

De schrijver wijst er dan op, dat iedere oorlog nieuwe ervaringen brengt en dat de inzichten over het inzetten, het gebruik der troepen en de wijze van vechten zich dikwijls gedurende den oorlog wijzigen.

In den regel worden de ervaringen echter eerst na den oorlog uitgewerkt en vindt deze uitwerking eerst bij den eerstvolgenden oorlog toepassing.

Hij noemt dan eenige voorbeelden, zooals de verschillende conclusies in D. en Fr. getrokken uit de ervaringen met vechtwagens in den wereldoorlog, het bouwen der Maginotlinie in Fr., daartegenover de ontwikkeling tot den bewegingsoorlog in D. enz., om te besluiten met zijn zienswijze, dat de leering, welke uit dezen oorlog getrokken zal worden, veel groter en nieuwer zal zijn dan ooit te voren en dat ook deze met groote zorg verzamelde gegevens op de juiste wijze zullen moeten worden verwerkt, opdat onze nazaten een eventueelen toekomstigen oorlog zoo zullen kunnen beginnen als deze eindigde, want de waarheid blijft bestaan, dat oorlog slechts in den oorlog kan worden geleerd.

Tot zoover het belangrijke artikel.

In het vorenstaande staat veel ter overdenking voor hen, die bij ons de krijgsgeschiedenis schrijven.

Het plaatsen van de gevechtshandelingen in de sfeer, die er van 10—14 Mei heerschte, is reeds zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk. De omstandigheid, dat deze ervaringen reeds geruimen tijd „in het ijs hebben gelegen” omdat de onmogelijkheid in de meeste gevallen heeft bestaan, de berichtgeving die op plaats en tijdstip zelf werd gemaakt, te reconstrueeren, heeft reeds veel van hun waarde voor de geschiedenis doen verloren gaan. Voorts komt ook thans voor het zichzelf schoon-

wasschen, het zachtkens heenglijden over hoogst belangrijke momenten, het als zelf beleefde feiten weergeven van hetgeen men heeft hooren zeggen (uit fantasie, of omdat men meent het zelf beleefd te hebben, of uit grootspraak of interessanterigheid), het werpen van de schuld op anderen enz. Ook onze geschiedschrijvers zullen veel materiaal moeten verzamelen en hun aanvankelijk oordeel over den loop der gebeurtenissen zal bij nauwgezette bestudeering veel herziening behoeven.

„Militär Wochenblatt”, 9 Aug. 1940. N.

Gereedschappen

VOOR ALLE BRANCHES
TEGEN SCHERP CONCURREERENDE PRIJZEN
PECK & Co - AMSTERDAM

J. J. KRANTZ & ZOON, N.V. - LEIDEN

fabriceert thans ook

1ste klas

**MODESTOFFEN voor
HEERENKLEEDING**

Bij iederen goeden Maatkleedermaker verkrijgbaar

VRAAGT VOOR ALLE

SPOEDGEVALLEN

VOOR

**BETONCONSTRUCTIES
WEGENCONSTRUCTIES**

EN

GRONDWERKEN

N.V. DE GERUISCHLOOZE WEG HEEMSTEDÉ